

Dendrologické okénko – dřeviny agrolesnických systémů č. 2: Lípy

Jan Weger, Antonín Martiník. Karolína Resnerová – jan.weger@vuk.gov.cz; resnerovak@fld.czu.cz, martinik@mendelu.cz

Vážení agrolesníci,

také v druhém dendrologického okénku bychom chtěli upozornit na další dvě dřeviny, které se doposud sázely v agrolesnických systémech ve vysokém počtu, a to náš „národní strom“ lípu malolistou (srdčitou) a velkolistou.

Podobně jako u javorů, o který jsme psali minule, se jedná o dřeviny velmi populární (17,5% z všech vysazených dřevin v období 2023-2025 (1), ale současně se specifickými stanovištními nároky a využitím, které mohou v důsledku vést k neúspěchu výsadeb anebo nesplnění očekávání pěstitelů hlavně v dlouhodobém horizontu.

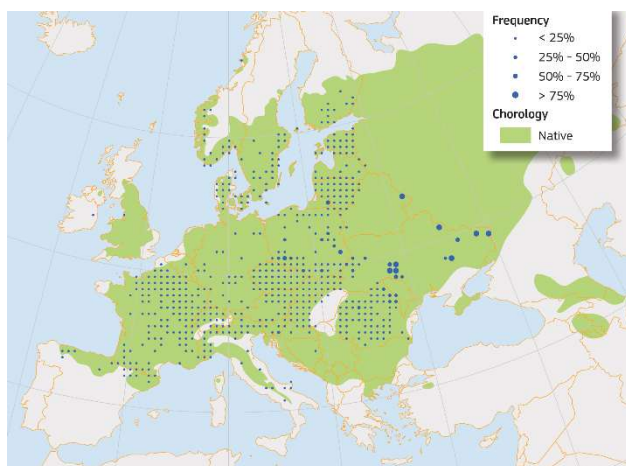
Lípy jsou také velmi populární pro výsadby v městském prostředí, kde však často trpí solením silnic a emisemi automobilů nebo průmyslu. Dobře rostoucí a vitální lípu proto v městech můžeme často vidět jen v parcích na vlhkých místech, jako jsou například brněnské Lužánky nebo pražská Stromovka.

Na závěr přidáváme zmínku o domácím kříženci a jedné u nás sice nepůvodní, ale perspektivní lípě.

Podobně jako minule se těšíme na vaše případné dotazy, zkušenosti a komentáře.

Lípa malolistá (srdčitá) (*Tilia cordata* Mill.)

Lípa malolistá je dlouhověká listnatá dřevina, která může na příznivých stanovištích dorůst až 30 metrů. Dobře snáší zastínění podobně jako lípa velkolistá. Přirozeně se vyskytuje od nížin až do horských oblastí, s těžištěm rozšíření v pahorkatinách. Nejlépe roste na živinami bohatších půdách a vyhovují jí stanoviště s dostatečnou půdní nebo vzdušnou vlhkostí. Vyznačuje se však širokou

Obrázek 1 Mapa přírodního a kulturního rozšíření lípy malolisté (Evropský Atlas lesních dřevin)

ekologickou přizpůsobivostí a vytváří různé ekotypy, které nacházíme například v lužních lesích, na stinných svazích, v podhorských lesích i v lesostepních stanovištích.

Na vysychavých pozemcích a půdách s hlubokou hladinou podzemní vody v posledních suchých letech často trpí prosycháním větví, předčasným opadem listů někdy i poškozením kůry (korní spálou) na osluněné straně kmene.

V českých agrolesnických výsadbách představuje druhou nejčastěji vysazovanou dřevinu s přibližně 17% zastoupením a tento podíl dále narůstá. K jejímu vysokému

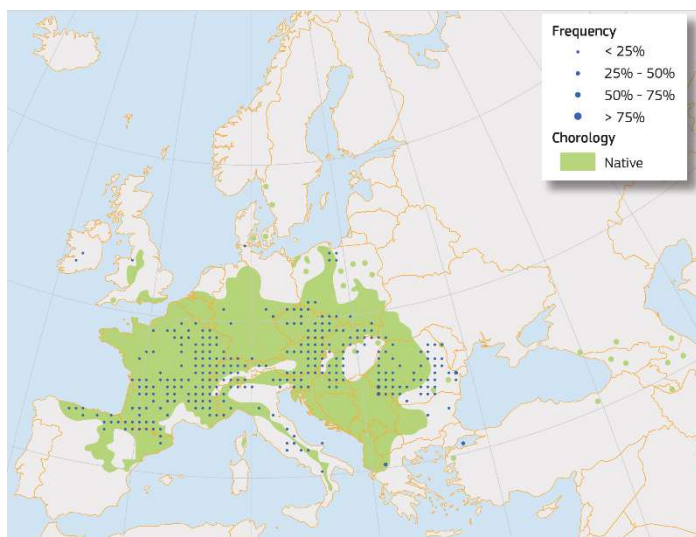
zastoupení přispívá zejména dobrá dostupnost a snadné pěstování odpovídajícího sadebního materiálu (produkce lesních školek je cca 1 mil. kusů této meliorační dřeviny), význam pro opylovače a také její historická hodnota.

Přirozený areál výskytu lípy malolisté sahá od hornatého severního Španělska až po Ural, od středního Balkánu až po jižní Skandinávii, což vysvětluje proč je klimaticky a půdně poměrně přizpůsobivá a odolnější vůči chladu ve srovnání se lípou velkolistou.

Lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos* Scop.)

Lípa velkolistá je dlouhověká listnatá dřevina, která dorůstá výšky až 40 m. V České republice je méně rozšířená než lípa malolistá. Upřednostňuje hlubší, živinami bohaté a dostatečně vlhké půdy, vyhýbá se však trvale zamokřeným stanovištím. Vytváří však i lesostepní stanovištní ekotyp. Vzhledem k časnému rašení může být citlivá na pozdní jarní mrazy. Pro dosažení optimálního růstu a produkce jsou nejvhodnější lokality s dostatečnou zásobou půdní vody a vzdušné vlhkosti i během léta.

V českých agrolesnických výsadbách dosahuje jen 2% zastoupení, což je výrazně méně než u lípy malolisté. Důvodem je zejména omezenější dostupnost vhodného sadebního materiálu - produkce lesních školek jen v řádu desítek tisíc kusů. V agrolesnických systémech je ceněna zejména pro příznivý vliv na půdu, pastvu pro opylovače a krajinářskou hodnotu.

Obrázek 2 Mapa přirozeného a kulturního rozšíření lípy velkolisté (Evropský Atlas lesních dřevin)

V souhrnu je možné říci, že lípa velkolistá vyžaduje stabilnější, teplejší a vlhčí stanovištní podmínky než lípa malolistá, což souvisí s jejím přirozeným výskytem spíše v západní a střední části Evropy s oceánickým až přechodným klimatem ke kontinentálnímu.

V posledních letech prokazovala lepší adaptaci na extrémní periody horka, kdy její listy opadávaly později než u lípy malolisté a proto je možné ji z tohoto hlediska doporučit k častějšímu použití v ALS.

Pokud chcete tuto krásnou dřevinu pěstovat dlouhodobě na produkci, vyberte pro ni pozemky nebo jejich části, které mají i přes léto dobré zásobování vodou a současně nejsou mrazovou lokalitou.

Škůdci

Oba druhy lip jsou v současnosti relativně málo ohroženy závažnými nebo invazními škůdci a patogeny, kteří by mohli způsobovat plošné odumírání. V souvislosti s klimatickou změnou představují hlavní riziko dlouhodobé sucho, vysoké teploty a zhoršující se dostupnost půdní vláhy, zejména na otevřených stanovištích agrolesnických systémů. Jejich perspektiva proto závisí na vhodném výběru stanoviště a dostatečné dostupnosti vody. Hmyzí škůdci na lípách jsou nejčastěji mšice, svilušky a nepůvodní klíněnka lipová (*Phyllonorycter issikii*), jejíž housenky vytvářejí miny v listech. Tyto druhy mohou při silném napadení snižovat asimilační plochu, zpravidla však nepředstavují zásadní ohrožení vitality stromů. Nápadná ploštice blánatka lípová (*Oxycarenus lavaterae*) vytváří početné agregace na kmenech, ale nezpůsobuje významné poškození. Z houbových patogenů můžeme zaznamenat listové skvrnitosti, zatímco závažnější poškození oslabených stromů mohou vyvolat kořenové hniloby

způsobené rodem *Phytophthora* a václavkami (*Armillaria* spp.) nebo tracheomykózní patogeny. V mladých výsadbách je důležitá ochrana proti okusu a poškození kmínků. Aktuálně lze lípy považovat za perspektivní dřeviny agrolesnických systémů, jejichž úspěšné pěstování bude v podmínkách klimatické změny limitováno spíše stanovištními podmínkami než biotickými škůdci.

Shrnutí použití lip v ALS

Celkově je tak možné pro oba druhy lip shrnout, že jsou sice považovány za druhy relativně tolerantní

Parametry	Lípa malolistá	Lípa velkolistá
Vysazené kusy v ALS (2023-25)	64246 (16,8%)	2047 (0,5%)
Nadmořská výška	350-800	350-700
Půdy (optimální)	Bohatší	Bohaté
Schopnost snášet sucho (1-5)	3	3
Rizika fytopatologická (1-5)	4	5
Hospodářské využití dřeva (1-5)	3	3

k suchu, přesto vykazují v posledních letech především v nejsušších oblastech a stanovištích značnou defoliaci a na řadě míst i prosychají. Sama defoliace je určitou formou obrany, ale

i příznakem, pokud k ní dochází opakovaně, je dřevina oslabena a perspektiva dožití se snižuje.

Doporučit lze tak lípy vysazovat spíše od středních poloh – rámcově od 350 m n.m. v závislosti na dalších faktorech (expozice, vzdušná vlhkost, kvalita půdy).

Jako vhodné řešení se jeví také volba vhodné provenience lípy, kterou je ale těžké sehnat v našich školkách. Pokud byste měli zájem o získání sadby některé z památných lip z vašeho regionu, kontaktujte Dendrologickou zahradu VUK v Průhonicích, kde je jejich genová sbírka (4,5).

Lípy lze v ALS využívat jednak jako dřeviny kosterní, jednak jako dřeviny doprovodné, výchovné, např. pro duby nebo třešně, což souvisí s jejich schopnostmi snášet zástín. Dobře snášejí prořez korun i pollarding a lze je pěstovat výmladkově (ne však v dotaci!). V případě volby lípy jako dřeviny kosterní je potřeba mít na paměti vlastnosti jejího dřeva – měkké, není vhodné jako palivo. Lípy nejsou také preferovány a využívány k produkci cenných sortimentů v takovém rozsahu jako tvrdé listnáče, na stranu druhou je dříví ceněno v řezbářství. Lípa je dřevina dlouhověká, má příznivý vliv na půdu, poskytuje pastvu pro včely, květy mají využití v léčitelství a je to esteticky cenná dřevina.

Závěrem je ještě vhodné zmínit, že areály a ekologické niky obou našich lip se v mnoha případech překrývají a v přírodě často rostou pospolu, např. v suťových lesích, proto nepřekvapí, že je v přírodě možné najít i když ne často jejich křížence lípu evropskou (*Tilia × europaea*), která je už od středověku vysazována v parcích a veřejné zeleni. V seznamu dřevin pro agrolesnictví však není uvedena, takže ji zatím není možné sázet s využitím dotace. Konečně je vhodné zmínit i další druh, který není v seznamu, ale s ohledem na probíhající klimatickou změnu se jedná o lípu perspektivní, pocházející z jihovýchodní Evropy - je to lípa plstnatá (*Tilia tomentosa*).

Tabulka 1: Hlavní parametry lip v agrolesnických systémech

Legenda parametru: 1=nízká, špatná hodnota; 5=vysoká, dobrá hodnota

Další informace a zdroje

Pro výběr dřevin podle stanovištních podmínek pozemku nebo vašeho záměru můžete používat tabulku (Seznam dřevin ALS) nebo online pomůcku (AgroforestTreeAdvice, které vznikly v rámci výzkumných projektů (TAČR TH04030409 a EU DigitAF) a naleznete je níže (2) nebo na stránkách CSAL(3).

1. <https://agrolesnictvi.cz/dotacni-titul>
2. https://stanek.shinyapps.io/AFtreeadvice_vukoz/
3. https://cdn.prod.website-files.com/69160f25e5bc8f272e05be0c/69c3af18c3ae859c6644fcf8_Seznam%20Drevin%20ALS_pro%20webCSAL%202025_04.pdf
4. <https://prazsky.denik.cz/zpravy-region/vznesenou-tradici-masarykovy-lipy-u-prazskeho-hradu-zachova-jeji-potomstvo-20260/>
5. <https://dendrologickazahrada.cz/>

Mapy výskytu dřevin byly převzaty z Evropského atlasu lesních dřevin: San-Miguel-Ayanz, J., de Rigo, D., Caudullo, G., Houston Durrant, T., Mauri, A. (Eds.), 2016. European Atlas of Forest Tree Species. Publication Office of the European Union, Luxembourg.

Poděkování L. Úradníčkovi a O. Otomanskému za cenné komentáře k textu.

<https://deti.vls.cz/tipy-do-lesa/zivot-v-lese/stromy/lipa-srdcita-malolista/>

<https://deti.vls.cz/tipy-do-lesa/zivot-v-lese/stromy/lipa-velkolista-sirokolista/>

Soubor Úpravy Zobrazení Historie Záložky Profil Nástroje Napověda

Koncepty – Weger | X EU Funding & Tenders | X Přeládat Google | X Wetter aktuell, Wien | X Jobo Palma homep | X Link – LRZ Sync+Sl | X Open – LRZ Sync+Sl | X Open – LRZ Sync+Sl | X Open – LRZ Sync+Sl | X Texty dikt – Google | X Tilia × europaea L | X

powo.science.kew.org/taxon/urn:lsid:ipni.org:names:8353306-1

Vyhledat

SISTA CSAL DZ CP AGF TKCR DZ CTPRB AgPV AFSThAd

Plants of the World Online

HOME DATA ABOUT MORE CONTACT Search...

Mahoeae > Tilia

***Tilia × europaea* L.**

First published in Sp. Pl: 514 (1753)

This hybrid is accepted

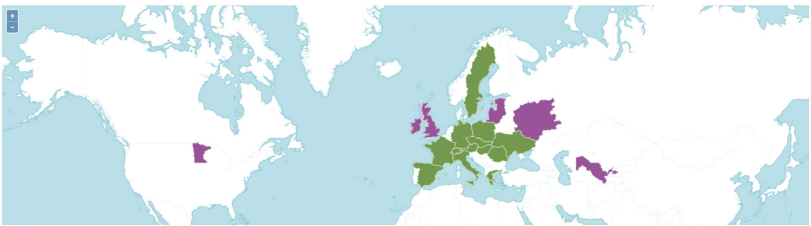
The native range of this hybrid is Europe. It is a tree and grows primarily in the temperate biome. The hybrid formula is T. cordata × T. platyphyllos.

Taxonomy Images General Information

Distribution Synonyms Classification Publications Other data

Distribution

KBO

Native Introduced

Hledat

17:17 06.08.2026